

2-TOM, 11-SON

**ZAMONAVIY TA'LIMDA MUSTAQIL BILIM OLIISH FAOLIYATINI
TRANSFORMATSIYA QILISH: KREDIT-MODUL TIZIMI VA AMALIY
PEDAGOGIK YONDASHUVLAR**

A.Eshqorayev

*Termiz davlat muhandislik va
agrotexnologiyalar universiteti kata o'qituvchisi*

M. Urozov

*Termiz davlat muhandislik va
agrotexnologiyalar universiteti t.f.d., professor*

Annotatsiya: Ushbu maqolada oliy ta'lim muassasalarida kredit-modul tizimini joriy etish sharoitida talabalarning, xususan bo'lajak boshlang'ich sinf o'qituvchilarining mustaqil ta'lim olish imkoniyatlarini kengaytirish va ularning kasbiy-metodik tayyorgarligini takomillashtirish masalalari yoritilgan. An'anaviy ta'lim modelidan kompetensiyaviy va avtonom ta'lim modeliga o'tishning didaktik imkoniyatlari, raqamli platformalar (Kahoot, Wordwall, Hemis) hamda kollaborativ va kognitiv metodlarning ta'lim samaradorligiga ta'siri tahlil qilingan.

Kalit so'zlar: Kredit-modul tizimi, ECTS, mustaqil ta'lim, avtonom ta'lim, didaktik model, kollaborativ ta'lim, raqamlashtirish, pedagogik kompetensiya.

KIRISH

Bugungi globallashuv va jadal texnologik taraqqiyot davrida oliy ta'lim tizimi oldida turgan eng ustuvor vazifalardan biri — mehnat bozorida raqobatbardosh, mustaqil va tanqidiy fikrlay oladigan, o'z ustida uzluksiz ishlaydigan mutaxassislarni tayyorlashdan iboratdir. Xalqaro tajriba (ECTS, UCTS, SATS) ko'rsatadiki, talaba faoliyatining markaziga darsda passiv tinglash emas, balki bilimlarni avtonom (mustaqil) va amaliy ravishda o'zlashtirish jarayoni qo'yilishi kerak.

O'zbekiston Respublikasi oliy ta'lim tizimini 2030-yilgacha rivojlantirish konsepsiyasida ham auditoriya soatlarini optimallashtirish va talabalarning mustaqil ta'lim olish ulushini oshirish ustuvor yo'nalish etib belgilangan. Boshlang'ich sinf o'qituvchilarini tayyorlashda mustaqil ta'limni to'g'ri va tizimli tashkil etish ularning kelajakda innovatsion pedagogik texnologiyalarni maktab amaliyotiga tatbiq eta olishlarida muhim poydevor bo'ladi.

2-TOM, 11-SON

TA'LIM PARADIGMASINING O'ZGARISHI: AN'ANAVIY TA'LIMDAN
MUSTAQIL FAOLIYATGA O'TISH

An'anaviy ta'limda o'qituvchi bilimlarni yetkazib beruvchi asosiy manba bo'lgan bo'lsa, kredit-modul tizimida uning vazifasi fasilitatorlik, konsalting va yo'naltiruvchilikka o'zgaradi. ECTS tizimida 1 kredit (25–30 akademik soat) umumiy o'quv yuklamasini ifodalaydi. Bunda auditoriya va mustaqil ta'lim soatlarining optimal nisbati (masalan, 40% auditoriya, 60% mustaqil ta'lim) talabadan o'z vaqtini to'g'ri rejalashtirish hamda bilimlarni o'zi izlab topish ko'nikmasini talab qiladi.

An'anaviy va Kredit-Modul Ta'lim Modellari Qiyosiy Tahlili:

1. **O'qituvchining roli:** An'anaviy modelda o'qituvchi asosiy nazariyani ma'ruza qiladi; kredit-modul tizimida esa o'qituvchi aniq o'quv maqsadlarini qo'yadi, yo'naltiradi va maslahat beradi.
2. **O'quv jarayoni va tanlov:** An'anaviy tizimda qat'iy belgilangan reja va cheklangan tanlov mavjud bo'lsa, kredit-modulda talaba o'quv trayektoriyasini, fanlarni hamda professor-o'qituvchilarni tanlash imkoniga ega bo'ladi.
3. **Akademik soat taqsimoti:** An'anaviy tizimda auditoriya soati ustunlik qilgan bo'lsa, zamonaviy tizimda mustaqil ta'lim soatining ulushi sezilarli darajada yuqoridir.
4. **Yo'naltirilganlik:** Birlamchi e'tibor shunchaki faktik bilimlarni yodlashga emas, balki ulardan amaliyotda, kasbiy va muloqotiy masalalarni hal etishda foydalana olish kompetensiyalariga qaratiladi.

MUSTAQIL TA'LIMNI TASHKIL ETISHNING DIDAKTIK VA TEXNOLOGIK
MODELI

Boshlang'ich sinf bo'lajak o'qituvchilarida mustaqil ta'lim olish faoliyatini takomillashtirish bosqichma-bosqich va tizimli xarakterga ega bo'lishi lozim. Bu jarayonda quyidagi **didaktik tamoyillar va imkoniyatlar** asosiy o'rin tutadi:

- **Individualizatsiya va differensiyalash:** Har bir talabaning bilish qobiliyati va o'zlashtirish sur'atiga mos keladigan individual ta'lim trayektoriyasini shakllantirish.
- **Kollaborativ ta'lim:** Guruhlarda ishlash, muloqot va interaktiv muhokamalar orqali mustaqil topshiriqlarni bajarish (kommunikativ kompetensiyani rivojlantirish).
- **Kognitiv va tajribaviy yondashuv:** Nazariy bilimlarni real pedagogik va hayotiy vaziyatlar (case-study, rolli o'yinlar, amaliy mashqlar) orqali mustahkamlash.
- **Raqamli platformalar va multimedia:** Ta'lim jarayoniga *TED-Talks*, *Kahoot*, *Wordwall*, interaktiv o'quv modullari hamda OTMlarning *HEMIS* tizimlarini integratsiya qilish orqali talabaning mustaqil faoliyatini motivatsiyalash va nazorat qilish.

2-TOM, 11-SON

Mustaqil ta'lim faoliyatini rivojlantirish to'rtta dinamik darajada amalga oshiriladi:

1. **Reproduktiv (namuna bo'yicha takrorlash):** Asosiy tushuncha va algoritmlarni egallash.
2. **Rekonstruktiv-o'zgaruvchan:** Egallangan bilimlarni o'xshash vaziyatlarda qo'llash.
3. **Evristik:** Muammoli vaziyatlarda noan'anaviy yechimlar va yo'llarni izlash.
4. **Ijodiy (Kreativ):** Mutlaqo yangi pedagogik yechimlar, loyihalar va ishlanmalarni yaratish.

TALABALAR MUSTAQIL FAOLIYATIDAGI TO'SIQLAR VA ULARNING YECHIMLARI

Mustaqil ta'lim jarayonini yo'lga qo'yishda bir qator amaliy va psixologik qiyinchiliklar kuzatiladi. Masalan, birinchi bosqich talabalarining o'z vaqtini to'g'ri taqsimlay olmasligi (taym-menejment yetishmovchiligi), avtonom ishlash ko'nikmasining pastligi va mustaqil ta'lim topshiriqlarining metodik jihatdan to'liq tizimlashtirilmaganligi shular jumlasidandir.

Ushbu muammolarni bartaraf etish yo'llari:

- OTMlarda Registrar ofislari va tyutorlik xizmati faoliyatini samarali yo'lga qo'yish.
- Fan dasturlari va o'quv materiallarini rivojlangan xorijiy OTMlar standartlariga moslashtirish, yangi avlod darsliklari hamda uslubiy ko'rsatmalarni yaratish.
- HEMIS kabi raqamli axborot tizimlari orqali mustaqil ta'lim topshiriqlarini topshirish va baholashning shaffof hamda tizimli mexanizmini joriy etish.
- Talabalarda o'z-o'zini baholash, refleksiya va psixologik tayyorgarlikni shakllantirish bo'yicha motivatsion treninglar o'tkazish.

XULOSA

Kredit-modul tizimida bo'lajak boshlang'ich sinf o'qituvchilarining mustaqil ta'lim olish imkoniyatlarini takomillashtirish — bu shunchaki o'quv soatlarini qayta taqsimlash emas, balki ta'lim mazmuni, metodologiyasi va talaba shaxsiga bo'lgan yondashuvni tubdan isloh qilish demakdir.

Mustaqil ta'limni individualizatsiya, multimedia va kollaborativ texnologiyalar vositasida to'g'ri tashkil etilishi talabalarning faqatgina ma'lumot to'plovchi emas, balki bilimni mustaqil yaratuvchi, ijodkor va mas'uliyatli mutaxassis bo'lib yetishishlariga xizmat qiladi. Bu esa o'z navbatida milliy ta'lim sifatini xalqaro standartlar darajasiga ko'tarishning eng muhim omilidir.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO'YXATI

I. Normativ-huquqiy hujjatlar va rasmiy nashrlar:

1. **O'zbekiston Respublikasi Konstitutsiyasi.** – Toshkent: O'zbekiston, 2023-yil 30-aprel. – 48 b.
2. **O'zbekiston Respublikasining "Ta'lim to'g'risida"gi Qonuni.** 2020-yil 23-sentabr, O'RQ-637-sonli. – Toshkent, 2020. – 76 b.
3. **O'zbekiston Respublikasi Prezidentining Farmoni.** "2022–2026-yillarga mo'ljallangan Yangi O'zbekistonning taraqqiyot strategiyasi to'g'risida"gi PF-60-sonli Farmoni. 2022-yil 28-yanvar.
4. **O'zbekiston Respublikasi Prezidentining Farmoni.** "O'zbekiston Respublikasi oliy ta'lim tizimini 2030-yilgacha rivojlantirish konsepsiyasini tasdiqlash to'g'risida"gi PF-5847-sonli Farmoni. 2019-yil 8-oktabr.
5. **O'zbekiston Respublikasi Prezidentining Qarori.** "Oliy ta'lim muassasalarida ta'lim sifatini oshirish va ularning mamlakatda amalga oshirilayotgan keng qamrovli islohotlarda faol ishtirokini ta'minlash bo'yicha qo'shimcha chora-tadbirlar to'g'risida"gi PQ-3775-sonli Qarori. 2018-yil 5-iyun.
6. **O'zbekiston Respublikasi Prezidentining Qarori.** "2022–2026-yillarda O'zbekiston Respublikasining innovatsion rivojlanish strategiyasini amalga oshirish bo'yicha tashkiliy chora-tadbirlar to'g'risida"gi PQ-307-sonli Qarori. 2022-yil 6-iyul.
7. **O'zbekiston Respublikasi Prezidentining Qarori.** "Matematika ta'lim va fanlarini yanada rivojlantirishni davlat tomonidan qo'llab-quvvatlash, shuningdek, O'zbekiston Respublikasi Fanlar akademiyasining V.I.Romanovski nomidagi Matematika instituti faoliyatini yanada takomillashtirish to'g'risida"gi PQ-4387-sonli Qarori. 2019-yil 9-iyul.
8. **O'zbekiston Respublikasi Prezidentining Qarori.** "Ta'lim-tarbiya tizimini yanada takomillashtirishga oid qo'shimcha chora-tadbirlar to'g'risida"gi PQ-4884-sonli Qarori. 2020-yil 6-noyabr.
9. **Abdullayeva B.S.** Fanlararo aloqadorlikning metodologik-didaktik asoslari: Ped. fan. nomz. diss. – Toshkent: TDPU, 2006. – 49 b.
10. **Abdullayeva Q.M.** Maxsus fanlarni o'qitishda bo'lajak talabalarning kasbiy bilim va ko'nikmalarini shakllantirishning metodik asoslari: Ped. fan. nomz. diss. – Toshkent, 2006. – 182 b.
11. **Abduqodirov A.A., Astanova F.A., Abduqodirova F.A.** "Case-study" uslubi: nazariya, amaliyot va tajriba. – Toshkent: Tafakkur qanoti, 2012. – 131 b.

2-TOM, 11-SON

12.Abdugodirov A.A., Pardayev A.X. Ta'lim jarayonini texnologiyalashtirish nazariyasi va metodologiyasi. – Toshkent: Fan va texnologiya, 2012. – 102 b.

